بوونی ناوەندێك بۆ لاوان تا چەند پێویستە لەم قۆناغەدا!!!

مەبەست لە نووسینی ئەم بابەتە خستنە رووی هەل و مەرجی لاوان و كێشەكانیان لە كۆمەڵگای ئێران بە گشتی و كوردستانی ئێران بەتایبەتە كە لە ئێستادا هەست بەوە دەكرێ دەستەیێك لە لاوانی شۆرشگێر و دڵسۆز بە هەل و مەرجی لاوان لە ریزەكانی سازمانی خەبات ی كوردستانی ئێران لە هەوڵی ئەوەدان ناوەند یا رێكخراوێك بۆ لاوان دامەزرێنن تا لەو رێگەوە بتوانن زیاتر خزمەت بە لاوی كورد لە كوردستانی ئێران بكەن و سازمان بدرێن بۆ ئەوەی لە داهاتوودا كەسانێكی بەرپرس بن لە بەرانبەر نەتەوە و نیشتمانیان دا و بە بەرنامە و گەڵاڵەی باش بەرەو رووی كێشەكانیان بنەوە.

وەك ئامارەكان نیشان دەدەن زیاتر لە ٦٨ لە سەدی رێژەی زیاد بووی خەڵكی ئێران لە دوو دەیەی ڕابردوودا لە ژێر ٣٠ ساڵ تەمەندان و نزیك بە ٢٥ ملوێن خەڵكی ئێران ئەو لاوانەن كە تەمەنیان لە نێوان ١٥ تا ٣٤ ساڵ بە هۆی نەبوونی بەرنامەیێكی باش بۆ لاوان و پشت گوێ خستنی ویست و داواكانیان لەلایەن دەسەڵاتی ئاخوندیەوە و لەلایێكی دیكەوە سیاسەتی تێكدەرانەی ئەو رژیمە لە وەڵاتانی دراوسێ و پشتیوانی ترۆریزم و هەوڵدان بۆ وەدەست هێنانی چەك و چۆڵی ناوكەیی كە بەوبۆنەوە ٣ بڕیارنامەی ئەنجومەنی ئاسایش بۆ ئابلۆقەی رژیم پەسەند كراوە، هەروەها ئابلۆقەكانی ئەمریكا و ئوروپا، هەل و مەرجی كۆمەڵگای ئێران بە تێكڕا و لاوان بەتایبەت بە شێوەیێكی بەرچاو لە خراپی دایە.

ئەو كێشانەی لە كۆمەڵگای ئێراندا هەن كە بەشێكی زۆری رووبەرووی لاوان دەبێتەوە بەم شێوەن:

١ـ نزیك بە ٨٠ لەسەدی لاوان ڕەبەنن (مجرد) و نەك هەر ناتوانن خانەوادە بەرێوە بەرن، بەڵكوو ناتوانن خۆشیان بەخێو بكەن. رێژەی ئەو پیاو و ژنانەی كە هاوسەرگیریان نەكردوە لە ٢٥ بۆ ٢٩ ساڵ لە زیاد بوون دایە. بە شێوەیێك كە ئەو رێژە لە ژنان دا لە ٨ لە سەد بۆ ٢٥ لەسەد و لە پیاواندا لە ٢٠ لەسەد بۆ ٤٠ لە سەد بەرەو سەرچووە.

رێژەی ئەو پیاوانەی كە تەمەنیان لە ٢٠ تا ٢٩ ساڵە و لەگەڵ خانەوادەكانیان دەژین لە ٥٠ لەسەد لە ساڵی ١٩٨٤دا گەیشتۆتە ٧٥ لەسەد لە ساڵی ٢٠٠٥ دا، لە ژنان دا ئەو رێژەیە لە ٢٠ لە سەد بۆ ٤٨ لەسەد زیادی كردوە. بەرەو سەرچوونی تەمەن شتێكی باشە و دەكرێ دواخستنی هاوسەرگیری و پێكهێنانی خانەوادە بەهۆی خوێندنەوەبێ بەڵام بە ڕەبەن مانەوە دەردەسەری نوێ لە گەورە ساڵیدا دروست دەكا. دەكرێ دواخستنی پێكهێنانی خانەوادە كاردانەوەیێك بێ لە بەرانبەر داب و نەریتی هاوسەرگیری، چوونكە كڕینی خانوو و خەرجی خانەوادە لە بەرەو سەرچووندایە. لەلایێكی دیكەوە ئەو كێشە و گرفتانە بوونەتە هۆی ئەوەی رێژەی تەڵاق لە ئێراندا بەرەو زیاد بوون بچێ و رێژەی هاوسەرگیری و تەڵاق خەریكە لێك نزیك دەبێتەوە كە لە شارێكی وەك تاران ئاماری تەڵاق زیاتر لە ٤٠ لە سەدە.

٢ـ بێ هومێدبوون، شكاندنی هەست، دروست كردنی ترس و سەرلێ شێواوی و بێ ناوەرۆكی بۆتە هۆی تێكدانی لاو، لەگەڵ پەیدابوونی رێگەی نوێی پێوەندی، زۆرێك لە داب و نەریتەكانی كۆن كەم رەنگ بوونەتەوە و یا گۆڕانیان تێدا دروست بووە یا داب و نەریتی نوێ لە كۆمەڵگادا جێ یان گرتۆتەوە، لەگەڵ ئەوانەدا هەژاری و بێ توانایی لە گەیشتن بەو رێگە نوێ یانە، بونەتە هۆی ناهومێدی لە ناو لاواندا.

لەلایێكی دیكەوە گۆشەگیر كردنی لاوان كە داهاتووی كۆمەڵگان، شوێنەواری خراپی زۆری هەیە، هەوڵی لاوان بۆ وەدەست هێنانی هەل و مەرج و جێ و رێی باشتر لە كۆمەڵگادا بێ ئاكام بووە و بەربەستی زۆریان بۆ دروست بووە، لە ئاكامدا توانا و هێزێكی زۆر لە كۆمەڵگادا بە فیرۆ دەچێ. هەروەها بە هۆی بەشدار نەكردنیان لە ئابووری وەڵات، بێ سەر و بەرەیی لە بازاری كار، نەبوونی هەلی كاری چاك، شوغڵی خراپ و نابەجێ و بەسترانەوەی خانەوادە، بەشێكی دیكەن لە دروست بوونی ناهومێدی لە لاواندا. لەلایێكی دیكەوە بێ رێزی و توند و تیژی بووە بە یەكێك لە كێشەكان لە هەڵسووكەوت لەگەڵ لاوان، كە ئەو شێوە هەڵسووكەوتانە بە گشتی دەبنە هۆی تێكگیران و لە ئاكامدا تاوانی لێ دەكەوێتەوە. بە پێی ئاماری رێكخراوی پزیشكی رژیم، ٤٢ لە سەدی ئەوانەی دەچنە لای پزیشكی قانوونی لە شەر و تێكگیران دا پێكراون. بە پێی تازەترین ئامار خانەوادە، مەكتەب و هاورێ دەبنە هۆی دروست بوونی رەفتاری ناشیرین لە لاودا. هەروەها ترس و دڵەڕاوكێ یەكێكی دیكە لە كێشەكانی لاوانە كە لەلایەن خانەوادە و دەسەڵاتداری ئاخوندانەوە لە ناخیاندا پێك هاتووە، لاوانی ئێرانی ناتوانن بە دڵی خۆیان ماوەی لاویەتیان ببەنە سەر و بەردەوام ترس لە گیران و زیندانی كردن لەلایەن هێزە سەركوتگەرەكانی رژیم لە دڵی هەموو لاوێك دا هەیە و بە ترسەوە دەچنە پارك، سەیران و گەران.

٣ـ بێكاری، كە سەرچاوەی زۆربەی كێشەكانە بە زۆری لە نێوان لاوانی خوێندەوار و دەرچوانی زانكۆدا دەبیندرێ. بە پێی ئامارەكانی رژیم رێژەی بێكاری لە نێوان ٢٠ تا ٢٥ لەسەدە. بە پێی قسەی كارناسان راستی ئەوەیە كە رێژەی بێكاری لاوان لە ئێران لە تەمەنەكانی سەرەتای لاوی تا ٢٤ ساڵ ٣٤ لەسەدە و لە نێوان ٢٥ ساڵ تا ٢٩ ساڵ زیاتر لە ١٦ لەسەدە.

زیانەكانی بێكاری، ئاسان نەبوون بۆ بەشداری لە بەشی ئابووری، لە گەڵ زیاد بوونی كێشەی لاوان ئەنجامدانی كاری خراپ، ئاكامەكەی تێكچوونی رەوتی ژیان، زیاد بوونی تاوان و جینایەت، ئیعتیاد و تێكچوونی شیرازەی كۆمەڵگای لێدەكەوێتەوە.

بەو شێوەیە لاوان ڕوو لە (كاری ڕەش) وەك قاچاخی مەوادی موخەدیر، هەڵسووڕان لە باندە خرابكارەكان... كە دەبێتە هۆی بەلارێدا بردنی كۆمەڵگا و مەترسییێكە كە لەگەڵ بێكاری دروست دەبێ و هەڕەشەیە بۆ سەر داهاتووی لاوان.

٤ــ ئیعتیاد، بۆتە یەكێك لە دەردەجەرگ بڕەكانی كۆمەڵگا، كە ئێخەی زیاتر لە ٥ ملوێن كەسی لە ئێران گرتۆتەوە، لە مانگدا زیاتر لە ٥٠٠ تا ٧٠٠ تۆن تریاك و جۆرەكانی دیكەی مەوادی موخەدیر لە ئێراندا بەكار دەهێنرێ. هەروەها بە پێی ئاماری رێكخراوی نەتەوە یەكگرتووەكان ئێران بەرزترین رێژەی موعتادی هەیە و زیاتر لە ٣٠ لەسەدی موعتادانی ئێران ئەو لاوانەن كە لە ژێر ٢٠ ساڵ تەمەن دان و ٤٧ لەسەدی موعتادان لە نێوان ٢٥ تا ٤٠ساڵیان تەمەنن و زیاتر لە ٦٥ لەسەدی موعتادە زیندانیەكان لە ١ تا ٥ منداڵیان هەیە، ٦٠ لەسەدی زیندانیەكانی ئێران تاوانبارانی مەوادی هۆشبەرن، زۆرترین كات بۆ پەیدا كردنی ئەو مەوادە ٢٠ دەقیقەیە. لە ئێراندا لە هەر یەك دەقیقە یەك موعتاد دەمرێ و لە رۆژدا تەرمی ١٠ تا ١٢ كەسی موعتاد دەدۆزرێتەوە، ١٨ تا ٢٤ لەسەدی بە كارهێنانی مەوادی موخەدیر بە دەرزیە و ئاكامەكەی تووشبوون بە نەخۆشی ئیدزە.

رۆژنامەی لوس ئانجلس تایمز لە زمان كچێكی لاو دەنووسێ كە رژیمی ئێران قسە لە خەبات دژ بە مەوادی موخەدیر دەكا بەڵام بۆخۆی خەریكی موعتاد كردنی لاوانە بۆ ئەوەی بێ دەنگیان بكا. سەربازێكی ٢١ ساڵان بەو رۆژنامە دەڵێ: ئێمە هیچ كارێكمان نیە و نازانم لە دوای تەواو بوونی سەربازی چ كارێك بكەم. ناوبراو دەڵێ، لاوان بۆ ژیان پێویستیان بە كارە بەڵام چوونكە كار نیە، دوای مەوادی موخەدیر دەكەون.

٥ـ (فەحشا) بەپێی ئامارەكانی رژیم تەنیا لە شاری تاران نزیك بە ٢٠٠ تا ٣٠٠ هەزار كەس هەیە، و یەكێك لە شانازیەكانی رژیمی ئێران دامەزرانی (خانە عفاف) و فرۆشتنی ژن و كچی لاوی ئێرانی بە وەڵاتانی دەوروو بەری كەنداوی فارسە. بە پێی ئامارەكان ئەو كچ و ژنانەی لە ماڵ هەڵاتوون زۆرترین كێشەی فەرهەنگی و ئابووری و رەوانیان تەجروبە كردوە و تەنیا شتێك لەو كاتەدا كە ئەوان بیری لێ دەكەنەوە هەڵاتن لە دەست ئەو هەل و مەرجەیە. بە پێی ئامارەكان لە نێوان ١٤٧ ژنی سەرشەقام، ٦٠ لەسەدیان لە تەمەنی ١٣ تا ٢٠ ساڵی تووشی بەدرەوشتی بوون. ئاماری ئەو كچانەی هەڵاتوون تەنیا لە شاری تاران، ساڵی ١٣٨٠ لە چاو ساڵی ١٣٧٩ لە ١٢٠٠ كەس بۆ ٥٠٠٠ هەزار كەس زیادی كردوە و ئەو رێژەیە لە ساڵی ٨١ گەیشتۆتە ٦٠٠٠ هەزار كەس و تەمەنی كچانی تووش بوو لە ساڵی ١٣٧٩ لە ١٦ ساڵ و لە ساڵی ١٣٨٢ بە ١٣ ساڵ گەیشتووە. لەو رێژە ٧/٢٧ لەسەد لە شەقامەكانداماڵیان كردۆتەوە و ژمارەیێكیان لە پارك و بەشێكیش پەنایان بردۆتە ماڵی دۆست و رەفێقەكانیان. بە زۆری ئەو كچانە لە بەر ئەوەی نەچنەوە بۆ ماڵ، پەنا دەبەنە بەر شەقام و لەش فرۆشی دەكەن. بە پێی ئاماری رێكخراوی بێهزیستی رژیم نزیك بە ٢٣ لەسەدی ئەو كچانە لە تەمەنی منداڵی دا بە زۆر كاری جێنسیان لەگەڵ دەكرێ و ١٢ لە سەد لەلایەن كەسانی نزیكی وەك خزمەكانیانەوە ئەو كارەیان لەگەڵ كراوە.

لەلایێكی دیكەوە زۆربەی كوڕە لاوەكان بە هۆی نەبوونی كار و خراپی وەزعی ماددی بۆ پێكهێنانی خانەوادە، لەگەڵ ژنانی سەرشەقام كاری جێنسی دەكەن.

٦ـ نەخۆشی رەوانی یا خەمۆكی كە بە داخەوە رێژەیێكی بەرین لە لاوانی ئێران تووشی ئەو حاڵەتە بوون، هۆیێكی گرینگی نەخۆشی رەوانی بێ ئاكامی و باوەڕ نەكردن بە لاوانە، ڕەش بینی سەبارەت بە داهاتوو، دروست كردنی ناكۆكی لە نێو لاوان دایە.

بێ هەستی بۆ بەرێوەبردنی كار، بیركردنەوەی خراپ، زیادەڕەوی لە ناسیندا و ترس و دڵەڕاوكێ لە نیشانەكانی خەمۆكین، كە ژمارەیێك تەنیا لەلایەنی نگتیف دەبینن.

نیشانەكانی كێشەی دەرونی و خەمۆكی پێكەوە گرێدراون، كە كاردانەوەیان هەیە لە سەریەكتر، هەروەها میرات هۆیێكی دیكەی تووش بوون بەو حاڵەتەیە. ٩٠ لە سەدی ئەو كەسانەی كە بەگومانن تووشی نەخۆشی خەمۆكی دەبن. هەروەها ئاماری تووش بوون بە خەمۆكی لە كچاندا زیاتر لە كوڕانە و سەرەكیترین هۆ بێ ئاكامیە. ئەگەر خەمۆكی ببێ بە نەخۆشی، دەبێ بە مشاورە لەگەڵ رەوانشناس رێگەچارەی بۆ دانرێ و هەوڵ بدرێ ئەو ڕەش بینی و گومانانەی لا برەوێتەوە.

٧ــ نەخۆشیەكانی لەش كە بەرچاوترینیان نەخۆشی ئیدزە.

بۆچی لاوان زیاتر لە هەمووان زیاتر تووشی ئەو نەخۆشیە دەبن؟ خراب بە كارهێنانی مەوادی موخەدیر بە زۆری لە سەرەتای ٢٠ ساڵیەوە دەست پێ دەكا، هۆكانی بە كارهێنانی مەوادی موخەدیر جۆراوجۆرن لەوانە، ترس، خەمۆكی، ناكۆكیی خێزانی، كێشەی ئابووری، بێكاری یا ئەوەی كەس و كار كەمتەرخەمیان لەگەڵ دەكەن. لە لێكۆڵینەوەیێكدا كە ساڵی ١٣٨٧سەبارەت بە خراب بەكارهێنانی مەوادی موخەدیر ئەنجام درا، نیشانی دا كە سێ یەكی ئەو لاوانەی مەواد بە كاردێنن، كاتێكە كە دەستەیێك لە لاوانی هاوتەمەن كۆدەبنەوە، یان زۆرێك لەو كەسانە هاورێی موعتادیان بووە.

تووش بوون بە نەخۆشی ئیدز لەوكەسانەی كە مەوادی ئیكستاسی بە كاردێنن.

لێكۆڵینەوەكان دەریان خستوە كە ئەو لاوانەی ئیكستاسی بە كاردێنن هەوڵ دەدەن پێوەندی جێنسی لەگەڵ یەك بگرن.

بە گشتی ئەو هۆیانەی مەترسی تووش بوون بەو نەخۆشیە لە لاواندا زیاد دەكا بریتین لە:

الف ـ سەفەر و دووركەوتنەوە لە خانەوادە (زۆرێك لە لاوان بۆ پەیدا كردنی كار یا خوێندن لە شار و خانەوادەی خۆیان دوور دەكەونەوە بۆیە لە چاو ئەو لاوانەی لە ناو خاو و خێزانی خۆیاندان و چاودێریان دەكرێ، مەترسی تووش بوونیان لە سەرە. بەتایبەت ئەگەر ئەو مەسەلە لە رووی ئاگاهیەوە نەكرابێ و ڕاوێژی لە سەر نەكرابێ و گوێ نەدرابێ بە تێبینیەكانی تەندروستی، ئەگەری تووش بوون بە HIV زیاتر دەبێ و لە گەرانەوە بۆ خانەوادە مەترسی تووش بوونی هاوسەرەكانیشان هەیە.

ب ـ گۆڕان لە شێوەی بەكار هێنانی مەوادی موخەدیر و بەكارهێنان بە شێوەی دەرزی.

ج ـ خراپی باری ئابووری و كۆمەڵایەتی، (بەتایبەت بێكاری، لەو لێكۆڵینەوەی ساڵی ١٣٨٧دا دەركەوتووە كە ٣٢ لە سەدی موعتادانی ئێران بێكارن)

د ـ بەرەو سەرچوونی تەمەنی هاوسەرگیری بە هۆی كێشەی ئابووری و كۆمەڵایەتی.

و ـ كاردانەوەی خراپ بەكارهێنانی ڕاگەیێنە گشتیەكانی وەك ماهوارە و ئینتێرنێت لە ژیانی لاواندا.

٨ـ هەڵاتنی مێشكەكان، كاردانەوەی كۆبوونەوەی هێزی زانست و لێكۆڵینەوەكان لە چەند شوێنی تایبەتی جیهان، جیاوازی لە نێوان وەڵاتانی گەشەسەندوو و دواكەوتوو رۆژ بە رۆژ زیاتر دەبێ، و دەبێتە هۆی ئەوەی كە پەرەسەندنی ئابووری لە وەڵاتە دواكەوتووەكان لە دابەزیندا بێ، چوونكە شك لەوەدا نیە كە شەرتی بوونی ئابوورییێكی چاك و پێشكەوتوو، پێویستی بە هێزی زانست و بیركردنەوەیە كە بتوانێ زانستی سەردەم بۆ خستنەگەری سەرچاوەكانی وەڵات بە كاربێنێ.

هێزە رۆژئاواییەكان بەتایبەت ئەمریكا، لەگەڵ ڕاكێشانی سەرچاوە ژێرزەمینیەكانی وەڵاتان، لە هەوڵی ڕاكێشانی هێزی مرۆیی پسپۆریش دان، و بۆ ئەو مەبەستە بە چەندین رێگەی سیاسی، ئابووری، كۆمەڵایەتی، هانی خوێندكاران و پسپۆران دەدن بۆ مانەوە لە ئەمریكا. بە پێی ئامارەكان لە ساڵانی ڕابردوودا لە ١٢٥ خوێندكاری ئێرانی بەشدار لە ئولمپیادی زانستی كە توانیویانە پلە و جایزە وەدەست بێنن، ٩٠ كەسیان مانەتەوە و لە زانكۆكانی ئەمریكا بەردەوام بوون لە خوێندن.

ئەو زەرەرانەی بە هۆی هەڵاتنی مێشكەكان لە ئێران دەكەوێ چەندە؟

بە پێی لێكدانەوەی رێكخراوی نەتەوە یەكگرتووەكان هەر وەڵاتێك پێویستە لە نێوان ١٥ تا ٢٠ هەزار دولار خەرج بكا تا خوێندكارێك ببێتە پسپۆر. بەو پێ یە مەسەلەی هەڵاتنی مێشكەكان زیاتر لە ٨ تا ١١ ملوێن دولار زەرەری لە ئێران داوە.

هۆی هەڵاتنی مێشكان شتێكی دیارە، لە ئێراندا كەمترین كار بۆ بەرەو پێشچوونی نوخبەكان نەكراوەو نەبوونی فەزای ئازاد وای كردوە باشترین خوێندكارەكان وەڵات جێ دێڵن و نەگەرێنەوە لە حاڵێكدا ئێران بۆ خۆی زۆری پێویست بەو كەسانەیە، بەڵام زۆر بە هاسانی لە دەست دەچن.

بە سەیركردنی ئامار و ژمارەكان زیاتر دەردەكەوێ كە لە نێوان ئەو وەڵاتانەی كە بەهۆی كارئاسانی لە باری خوێندن و لێكۆڵینەوە، ئێرانیە خوێندەوارەكانیان بۆ لای خۆیان ڕاكێشاوە، ئەمریكا و كانادا لە پلەی یەكەم و دووهەم دان.

لێكۆڵینەوەكان وانیشان دەدەن كە زیاتر لە ٤٥ لەسەدی ئێرانیەكانی دانیشتووی ئەمریكا مەدرەكی كارناسی یا فەوقی كارناسیان هەیە. لە نێوان سێ ملوێن ئێرانی كە لە دەرەوەی ئێران دەژین، ٢/١ ملوێن كەس لە ئەمریكا، ٢٠٠ هەزار كەس لە كانادا، ١٨٠ هەزار كەس لە بریتانیا، ١١٠ هەزار كەس لە ئاڵمان، ١٠٠ هەزار كەس لە فەرانسە، ٩٠ هەزار كەس لە سوئێد، ٧٠ هەزار كەس لە ئوستralیا و باقی وەڵاتەكانی دیكە نیشتەجێن.

٩ـ ناهومێدی سیاسی، بەشداری نەكردن لە هەڵبژاردن، بەشداری نەكردن لە رێ پێوانەكان، نەبوونی ئامانج بۆ چالاكی حیزبی و ... وەك نیشانەكانی ناهومێدی سیاسی لاوان ناو دەهێندرێن. لاوان خراونەتە پەراوێزەوە، و خۆیان لەلا بێ توانایە لە بڕیاردانی گەورە لە كۆمەڵگادا و خۆیان و مافی دەنگەكانی خۆیان پێ كەمە و لە چالاكی سیاسی خۆ دەبوێرن، هەرچەند دەكرێ هێندێكیان بتوانن بەشداری بكەن لە كارە سیاسیەكاندا بەڵام كارئاسانیان بۆ ناكرێ.

هەروەها دەتوانین ناهومێدی لە سێ بەشی (تاك، ناوەندی، گەورە) لێكبدەینەوە. ناهومێدی بە شێوەی گەورە ئەوەیە كە لە كۆمەڵگادا تاقمەگەلێك دروست دەبن كە لە بڕیارە گەورەكاندا بێ هەڵوێستن و بە گشتی ئەوندە خۆیان بە كەم دەزانن كە پێ یان وایە بەشداری كردنیان لە بڕیارە گەورەكاندا حیسابی بۆ ناكرێ.

ناهومێدی بەشێوەی ناوەندی، بەشداری نەكردن لە دەستە كۆمەڵایەتیەكان، پێوەندی نەگرتن بە دەر و جیران یاخود بێكاری دەبنە هۆی دروست بوونی ئەو حاڵەتە. ژیان لە شار و نەبوونی خانووی خۆی، ئەو كەسانە خۆیان لە چاو كەسانێك كە خانوویان هەیە بێ تواناتر ببینن، لە ئاكامدا بەشداری ئەو كەسە لە چارەسەری كێشەكانی گەڕەك كەم دەكاتەوە.

لە ناهومێدی لە كەسەكان، دەتوانین ئیشارە بكەین بە نەبوونی پێوەندی تاك، گۆشەگیری، خەمووكی، خۆكوشتن، بە لارێدا چوون. بێكاری، نەبوونی هەلی چاك بۆ هاوسەرگیری و پێكهێنانی خانەوادە، رێگە خۆش دەكا بۆ بەلارێدا چوون لە نێوان لاواندا.

ئەوەی پێشتر باسمان كرد وەزعی كۆمەڵگای ئێران بە گشتی و لاوان بەتایبەت بوو، ئێستا پێویستە باس لەسەر لاوانی كوردستان و هەل و مەرجی نالەباری ژیانیان بكرێ.

بە پێی ئاماری رژیم لە ئوستانی كوردستان (یەك ملوێن و ٤٥٠) هەزار كەس و ئوستانی كرماشان (یەك ملوێن و ٧٨٨) هەزار كەس، ئوستانی ئیلام (چوارسەد و ٧٧ هەزار)هەزار كەس، ئازەربایجانی رۆژئاوا (دوو ملوێن و ٤٩٦)هەزار كەس دەژین، هەر چەند ئەوە ئاماری ساڵی ١٣٧٥ی كۆچی خۆرین بەڵام لە راستیدا ئەو ئامارانە دوورن لە راستی و تا ئێستا لە ئێراندا ئامارێكی راست و دروست سەبارەت بە رێژەی كورد لەو وەڵاتەدا نەدراوە و ئەو ئامارە نارەسمیانەی لە لاوە دەدرێن، ناتوانرێ زۆر پشتیان پێ ببەسترێ.

ئەوەی لە پێشدا باس كرا، نیشاندانی كێشەی لاوان بوو لە ئێران، بەڵام ئایا ئەو كێشانەی لە ناوچەكانی دیكەی ئێران بۆ لاوان هەیە لە كوردستانیش هەر بەو شێوەیە؟، بە هۆی ئەوەی كە كوردستانی ئێران لە كاتی رژیمی خومەینی و رژیمەكانی پێش ئەویش بە بەردەوامی پشت گوێ خراوە و هەمیشە ناوچە كوردنشینەكان لە ناوچە هەرە بێبەشەكانی ئێران بووە و دانیشتوەكانی بە هاووەڵاتی دەرەجە ٢ و ٣ حیسابی بۆ كراوە و بە بەردەوامی بە شك و گومانەوە چاوی لێ كراوەو دەكرێ و لە دام و دەزگا گرینگەكاندا هیچ جێگەیێكیان پێ نەدراوە. لەلایێكی دیكەوە نەبوونی بازاری كار و نەبوونی كارخانە و شوێنی پێشەسازی گەورە و بەرچاو كە وەڵام دەرەوەی داواكانی خەڵكی كوردستان بە گشتی و لاوان بەتایبەت بێ، بوونەتە هۆی ئەوەی كە كوردستان كێشەیێكی زۆر بەتایبەت لە ئێستادا رووی تێ بكا و خەڵكەكەی لەو پەڕی بێ دەرەتانیدا بژین و خەڵكی كوردستان بە ناچاری بۆ وەدەست هێنانی بۆ بژێو و كار روو لە ناوچەكانی دیكەی ئێران، وەك چوونە كورەخانەكان یا خود لە شیركەتی بیناسازی دا كار دەكەن، نەك ئەوەی بتوانن یا رێگەیان پێ بدرێ لە كارخانە و شوێنە سەنعەتیەكاندا كاریان دەست كەوێ.

هەروەها ئەوانەی نەچوونەتە ناوچەكانی دیكەی ئێران و هەر لە كوردستاندا ماونەتەوە، یا خەریكی خوێندن یا ئەوەی كە كاری قاچاخی دەكەن كە ئەو جۆرە كارە لەو ناوچانەدا دەست دەكەوێ، رۆژانەی وەك دەبیستین هێزە سەركوتگەرەكانی رژیمی ئێران دەستڕێژ دەكەنە سەر كۆڵبەران و ئەو لاوانەی خۆیان بەو كارانەوە خەریك كردوە و بە بەردەوامی لێ یان شەهید و بریندار دەكرێ.

ئەوەی كە لە هەموو ئەوانە زیاتر جێگەی داخە ئەوەیە كە لە نێو لاوانی كوردستاندا بەكارهێنانی مەوادی هۆشبەر پەرەی سەندوە كە هۆی پەرەسەندی ئەو مەوادە لە نێو لاواندا دەگەرێنەوە بۆ هەوڵی دام و دەزگاكانی رژیم كە و لە رێگەی مۆرەكانیانەوە رێژەیێكی زۆر لە لاوانیان تێوە گلاندوە بە شێوەیێك كە زۆرێك پێی دەڵێن ئەنفالی سپی.

مەبەست لە پەرە پێدانی مەوادی موخەدیر و بێكاری و هەژاری لەلایەن دەسەڵاتی ئاخوندانەوە چی بوو؟

بیركردنەوە و سیاسەتی ئاخوندی هەر لە سەرەتای هاتنە سەركاریان لەگەڵ نارەزایەتی كۆمەڵگای ئێران بە گشتی و لاوان لە ئێران و

بۆ لاپەڕەی ٧